

РЕЦЕНЗІЯ
кандидата економічних наук, доцента
Шевченко Наталії Володимирівни
на дисертаційну роботу Мойси Володимира Васильовича
«УПРАВЛІННЯ КРИЗОВИМИ СИТУАЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ»
подану на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю
073 «Менеджмент»

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються високим рівнем нестабільності, невизначеності та впливу численних зовнішніх і внутрішніх загроз, що значною мірою зумовлює зростання частоти виникнення кризових ситуацій. Управління кризовими явищами стає не лише інструментом реагування на негативні події, а й важливим елементом забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку підприємств. Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах воєнного стану, коли підприємства змушені функціонувати в середовищі підвищених ризиків, порушених логістичних зв'язків, обмеженого доступу до ресурсів та постійної загрози дестабілізації діяльності.

Кризові ситуації мають комплексний характер і здатні суттєво впливати на фінансовий стан, виробничі процеси, кадровий потенціал та ринкові позиції підприємств. Ефективне управління такими ситуаціями сприяє мінімізації втрат, підвищенню адаптивності суб'єктів господарювання та формуванню їх конкурентних переваг у довгостроковій перспективі. Водночас відсутність своєчасного реагування та недосконалість антикризових механізмів можуть призводити до поглиблення кризових процесів і втрати економічної стійкості підприємства.

Розробка ефективної системи управління кризовими ситуаціями передбачає комплексний підхід, що включає ідентифікацію загроз, оцінювання ризиків, моніторинг слабких сигналів, формування превентивних і реактивних заходів, а

також удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень. Такий підхід дозволяє забезпечити своєчасне виявлення кризових проявів, підвищити якість управлінських рішень та створити умови для стабільного функціонування підприємств навіть у складних економічних умовах.

Дисертація Мойси В.В. є науковою працею, яка присвячена теоретичному обґрунтуванню та розробці прикладних засад формування системи управління кризовими ситуаціями в контексті забезпечення економічної безпеки підприємства. Дисертація виконана у відповідності до плану наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ за темою «Економічна безпека соціально-економічних систем: проблеми теорії та практики» (номер державної реєстрації 0120U112498, 0124U004437).

У роботі запропоновано технологію протидії негативним чинникам, що можуть спричинити виникнення кризових ситуацій, а також механізм ідентифікації слабких сигналів у системі управління, які, на відміну від існуючих підходів, забезпечують інтеграцію безпекової та антикризової складових управління та спрямовані на підвищення адаптивності та стійкості підприємств у сучасних умовах.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи. Наукові положення, висновки та рекомендації, що сформульовані у дисертаційній роботі Мойси В. В. та виносяться на захист, дають підстави стверджувати, що підхід дисертанта до формування системи управління кризовими ситуаціями на підприємстві відзначається фундаментальністю та ґрунтовністю дослідження. Слід зауважити, що здобувач продемонстрував високий науковий рівень у представлених результатах свого дисертаційного дослідження, що було досягнуто внаслідок проведення ґрунтовного аналізу основних наукових і практичних праць за досліджуваною проблематикою. Дисертант чітко обґрунтував усі методи, які при цьому застосував. Позитивним є використання не лише загальнонаукових, але й спеціальних методів, які дозволили досягнути поставленої мети і вирішити

визначені завдання. Наукові положення, викладені у роботі, були належним чином апробовані на науково-практичних конференціях різного рівня, що посилює ступінь їх обґрунтованості та достовірності.

Варто також відзначити, що достовірність отриманих результатів підтверджується використанням репрезентативної інформаційної бази, зокрема статистичних даних, фінансової звітності підприємств та результатів аналітичних розрахунків. Логічна послідовність викладення матеріалу та узгодженість теоретичних положень із практичними результатами свідчать про системний характер проведеного дослідження. Застосування сучасних підходів до оцінювання ефективності управління кризовими ситуаціями та ідентифікації слабких сигналів підвищує рівень наукової аргументованості отриманих висновків.

Таким чином, вважаю, що отримані здобувачем результати містять елементи наукової новизни, за допомогою яких можливе подальше удосконалення існуючих і розроблення нових теоретико-методичних положень та прикладних засад управління кризовими ситуаціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств.

Науковий рівень дисертації та наукових публікацій здобувача. Дисертація Мойси В. В. виконана українською мовою та оформлена відповідно до встановлених вимог Міністерства освіти і науки України. Обсяг і зміст основного тексту відповідають міждисциплінарній освітньо-науковій програмі «Економічна безпека соціально-економічних систем». Науковий стиль викладу матеріалу, логічна послідовність побудови роботи, аргументованість положень і висновків свідчать про належний науковий рівень рецензованої праці.

У теоретичній частині дисертації «Теоретико-методичні засади управління кризовими ситуаціями на підприємстві в сучасних умовах» розкрито сутність ключових категорій, що формують понятійний апарат дослідження, зокрема «криза», «кризова ситуація», «управління кризовими ситуаціями», «економічна безпека». Автором здійснено узагальнення та критичний аналіз існуючих

підходів, що дозволило сформулювати власне бачення досліджуваної проблематики, визначити місце системи управління кризовими ситуаціями у структурі економічної безпеки підприємства, а також обґрунтувати її функціональні складові та принципи.

В аналітичному розділі дисертації «Аналітична основа управління кризовими ситуаціями на підприємстві в сучасних умовах» досліджено тенденції функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах нестабільного зовнішнього середовища, зокрема до та під час воєнного стану. Здобувачем проведено оцінювання впливу ключових чинників на формування кризових ситуацій, обґрунтовано модель траєкторії змін, що впливають на економічну безпеку підприємств, а також запропоновано інтегральний підхід до оцінювання ефективності системи управління кризовими ситуаціями на основі сукупності взаємопов'язаних індикаторів.

У рекомендаційній частині дисертації «Методичні підходи до управління кризовими ситуаціями на підприємстві в сучасних умовах» розроблено технологію протидії негативним чинникам, що можуть спричинити кризові ситуації, а також запропоновано механізм ідентифікації слабких сигналів і модель обліково-аналітичного забезпечення управління кризовими процесами. Запропоновані підходи спрямовані на підвищення адаптивності підприємств, своєчасне виявлення загроз та забезпечення ефективності управлінських рішень у кризових умовах.

В межах усіх розділів і підрозділів дисертації Мойси В. В. простежується логічно послідовне та обґрунтоване вирішення поставлених наукових завдань. Робота характеризується цілісністю, системністю викладу та науковою обґрунтованістю отриманих результатів, що дозволяє розглядати її як завершене наукове дослідження.

Основні наукові положення, висновки та результати дослідження здобувача відображено в 13 опублікованих наукових працях, зокрема у фахових виданнях,

матеріалах науково-практичних конференцій, що свідчить про їх апробацію, наукову новизну та практичну значущість.

Наукова обґрунтованість та новизна представлених результатів проведених досліджень. Дисертаційна робота містить науково обґрунтовані результати, які вирішують важливе наукове завдання щодо удосконалення управління кризовими ситуаціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємства. Серед основних положень, що відзначаються науковою новизною та практичною значущістю, доцільно виділити наступні:

- теоретико-методичні засади управління кризовими ситуаціями на підприємстві, які, на відміну від існуючих, ґрунтуються на інтеграції безпекового підходу та передбачають системне поєднання категорій «криза», «кризова ситуація», «економічна безпека» і «управління», що дозволяє сформувати цілісне уявлення про механізм антикризового впливу;
- науково-методичний підхід до оцінювання ефективності системи управління кризовими ситуаціями, який базується на формуванні інтегрального показника з урахуванням економіко-фінансової, інформаційної, кадрової та технічної складових, що забезпечує підвищення точності оцінки та обґрунтованості управлінських рішень;
- модель траєкторії змін, що впливають на формування кризових ситуацій на підприємстві, яка, на відміну від відомих, враховує вплив зовнішніх і внутрішніх чинників у динаміці, що дозволяє своєчасно виявляти критичні відхилення та прогнозувати розвиток кризових процесів;
- технологію протидії негативним чинникам, що можуть спричинити виникнення кризових ситуацій, яка відрізняється комплексністю та передбачає поетапне впорядкування факторів впливу за рівнем їх значущості, що сприяє оптимізації управлінських рішень і концентрації ресурсів на ключових загрозах;

- механізм ідентифікації слабких сигналів у системі управління кризовими ситуаціями, який, на відміну від існуючих підходів, забезпечує інтеграцію інформаційних потоків та узгодження дій суб'єктів управління, що дозволяє скоротити часовий лаг між виникненням відхилення та реагуванням;
- модель обліково-аналітичного забезпечення управління кризовими ситуаціями, яка ґрунтується на поєднанні облікової, аналітичної та контролінгової підсистем, що забезпечує підвищення якості інформаційної підтримки управлінських рішень у кризових умовах;
- підхід до формування антикризових управлінських рішень, який, на відміну від існуючих, передбачає поєднання превентивних і реактивних заходів із урахуванням динаміки змін зовнішнього середовища та рівня економічної безпеки підприємства, що дозволяє підвищити гнучкість системи управління та забезпечити своєчасне реагування на кризові прояви.

Зазначені положення наукової новизни мають вагоме значення як для подальшого розвитку теорії економічної безпеки та антикризового управління, так і для практичного впровадження ефективних механізмів реагування на кризові ситуації у діяльності сучасних підприємств.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. За результатами вирішення у дисертаційній роботі наукового завдання, що полягало у теоретичному обґрунтуванні та розробці прикладних засад управління кризовими ситуаціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств, сформульовано низку теоретико-методичних положень, висновків і рекомендацій, які характеризуються науковою новизною та свідчать про вагомий особистий внесок автора у розвиток теорії та практики антикризового управління і економічної безпеки. Поставлене у дисертації наукове завдання вирішено повною мірою, що

підтверджується узгодженістю отриманих результатів із визначеною метою та логікою дослідження.

Досягнення результатів дослідження забезпечено застосуванням системного підходу та використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема методів індукції та дедукції, аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення, статистичного аналізу, побудови інтегральних показників, моделювання та прогнозування, а також методів функціонального моделювання й графічного представлення результатів. Здобувач продемонстрував належний рівень володіння методологією наукового пізнання, що дало змогу обґрунтовано вирішити поставлені завдання та отримати достовірні наукові результати.

Наукове та практичне значення результатів дослідження. У дисертаційній роботі здобувачем представлено результати, що сприяють розвитку теоретичних і методичних засад управління кризовими ситуаціями в системі забезпечення економічної безпеки підприємств. Запропоновані підходи та інструменти можуть бути використані у практичній діяльності суб'єктів господарювання для підвищення ефективності антикризового управління, адаптивності та стійкості до негативних впливів. Викладені наукові положення мають значущість для подальшого розвитку теорії та практики менеджменту й економічної безпеки.

Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, викладені в дисертаційній роботі, безпосередньо використані такими підприємствами: ТОВ «Львівагропродукт» (Довідка про впровадження № 63/25 від 23.10.2025), ТзОВ «Молокозавод «Самбірський»» (Довідка про впровадження № 14_25 від 14.10.2025), ТОВ «Фенікс Агро Трейд» (Довідка про впровадження № 1/30.10.2025 від 30.10.2025), ТОВ «Агрокомпанія «РАТА»» (Довідка про впровадження № 1 від 16.09.2025).

Наукові розробки та теоретичні узагальнення дисертаційної роботи впроваджені в освітній процес та наукову діяльність Львівського державного університету внутрішніх справ (Акт про впровадження результатів дисертації в

наукову діяльність ЛьвДУВС № 23 від 24.09.2025, Акт про впровадження результатів дисертації у освітній процес ЛьвДУВС № 63 від 24.09.2025).

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час вивчення змісту дисертації та наукових праць здобувача фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Використання ідей, суджень, цитування інших авторів супроводжуються посиланнями на їхні праці.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Зважаючи на високий рівень наукової обґрунтованості, теоретичних і методичних напрацювань, дисертаційна робота Мойси Володимира Васильовича, як і будь-яке комплексне дослідження, містить окремі дискусійні аспекти, до яких можна віднести наступне:

1. У роботі на сторінці 57 вказано ключові завдання процесу управління кризовими ситуаціями у контексті економічної безпеки підприємства, проте не враховано наступні напрями: формування антикризових сценаріїв та резервних планів управління, забезпечення інформаційної координації та комунікації між підрозділами підприємства, оцінка антикризових рішень та координування стратегій, накопичення досвіду конкурентів та формування антикризової культури, систематизація отриманих знань.

2. У третьому розділі (сторінки 155), де обґрунтовано технологію протидії чинникам утворення кризових ситуацій та механізм ідентифікації слабких сигналів, на мою думку, доцільно було б більш чітко структурувати етапність реалізації запропонованої технології із виділенням послідовних фаз її впровадження (діагностика – оцінювання – вибір інструментів – реалізація – контроль). Це дозволило б посилити прикладний характер розробки та зробити її більш зручною для практичного використання керівниками підприємств.

3. У другому розділі детально проаналізовано безпековий контур сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану та запропоновано модель траєкторії змін, що впливають на їх функціонування. Разом із тим, доречним було б розширити інтерпретацію отриманих результатів шляхом

короткого порівняння довоєнних і воєнних тенденцій із виділенням якісно нових чинників, що сформувалися саме в період повномасштабного вторгнення.

4. До аналізу 2.1 доцільно додати показники яких саме сільськогосподарських культур найбільше реалізовується підприємствами (зернових, олійних тощо), зокрема їх частку у загальному обсязі виробництва та експорту, динаміку змін, що дозволило б більш комплексно оцінити вплив кон'юктурних трансформацій ринку на формування кризових ризиків.

Проте, висловлені зауваження не знижують загальну позитивну оцінку роботи, а слугують рекомендаціями для подальших наукових пошуків.

Загальний висновок. Проведений аналіз дисертаційної роботи та опублікованих наукових праць Мойси Володимира Васильовича дозволяє дійти висновку, що дослідження є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у межах якої отримано нові науково обґрунтовані результати. Зазначені результати характеризуються актуальністю, науковою новизною, мають теоретичне та практичне значення і забезпечили концептуальне вирішення наукового завдання, що полягає у розвитку теоретичних і прикладних засад управління кризовими ситуаціями в системі економічної безпеки підприємств.

Дисертаційна робота Мойси Володимира Васильовича виконана в рамках міждисциплінарної освітньо-наукової програми «Економічна безпека соціально-економічних систем» і за змістом відповідає спеціальності 073 «Менеджмент», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а сам автор Мойса Володимир Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Доцент кафедри менеджменту та економічної безпеки
навчально-наукового інституту
управління, психології та безпеки
Львівського державного
університету внутрішніх справ
кандидат економічних наук, доцент

Наталія ШЕВЧЕНКО

